

10.
Q. F. F. Q. S.

APHORISM I PHILOSOPHICI,

Quos,

Consentiente Ampl. Senat. Philos. in Regia Academ.
Aboëns.

PRÆSIDE

MARTINO JOHANNE W ALLENIO,

MATHES. PROFESSORE REG. & ORDIN.

NEC NON

FAC. PHIL. H. T. DECANO,

Pro GRADU

Publico examini submittit

ELIAS UTTER,

SATACUNDENSIS,

Die II. August. Anni MDCCLX.

L. H. Q. A. M. S.

ABOË, Impressit Direct. & Typogr. Reg. Magn. Duc.
Finland. JACOB MERCKELL.

APHORISMUS I.

Ptimis veri inveniendi adjumentis sobriam atque prudentem dubitationem non dubitamus annumerare. Nemo nescit animalium humanum esse sciendi cupidum, sed nec minus credulum experimur & proclivem ad amplectenda, quæ primo intuitu se offerunt & insinuant de rebus judicia. Prudenti igitur dissidentiâ intellectus humanus in adcuratiorem veri inquisitionem deducendus, ut omnibus utatur subsidiis, quæ rei penitus cognoscendæ inserviunt, & expendat usque eò cuncta dubitationum momenta, ne prius desinat, quam assensus firmis nitatur fundamentis. Rectissimè itaque ab EPICHARMO acceptum hoc commendat præceptum CICERO: *nervos atque artus esse sapientiæ, non temere credere.*

APH.

APHOR. II.

Scepticismo autem male sano ne tantillum quidem ex dictis accedit præsidii. De veritatibus enim vel per se manifestis vel solide demonstratis, invita & reluctante natura ipsa, dubitationem affectare aut præ se ferre, stultæ pertinaciæ certissimum est argumentum. Præterea non adquiescendum esse in dubitatione ipsa, sed hanc explorandæ veritatis causa suscipiendam, jam innuimus. Damnanda itaque in primis est supina eorum inertia, qui res maximi etiam momenti, & quas certo nosse, plurimum utique ipsorum interest, non dicam in dubitationem adducunt, hoc enim non omnino improbandum censemus; sed in medio & suspenso ita reliquunt, ut nulla certitudinis obtainendæ curâ tangantur. Per se autem quisque judicet, quid sentiendum sit de praefacta illorum temeritate, qui usque adeo dubitationi indulgent atque instinctum naturalem & dictamen rationis suppressunt, ut incerta omnia esse malint & tenebris obducta, atque in hac caligine cæcutire, quam

quām dogmata, scitu etiam summe necessaria, ut certa agnoscere; ac proinde non solum veri non amantes sed & convictionis impatientes, validissimas quasque assentiendi rationes aspernantur.

APHOR. III.

Distinctæ & determinatæ rerum notiones, principia evidentia, certa atque indubitata, legitimus denique concludendi modus, essentialia absolvunt Methodi sic dictæ Mathematicæ vel scientificæ; cætera, ad externum habitum pertinentia, accidentalia & arbitraria censenda sunt.

APHOR. IV.

SCilicet, ne in ipsa quidem Mathesi, intrarctiores, quām modò definivimus, limites, methodum cogere, consultum nedum necessarium est. Quin imo haud raro satius erit, methodo Euclideæ, in toto complexu & quā omnes suas circumstantias spectatæ, non inhærere, sed liberiori, vulgari magis & familiari ratione veritates, eo quidem, quo meditanti & inquirenti suggeruntur, ordine proponere.

APH.V.

APHOR. V.

Hoc observato dicendum est: in nulla humanæ cognitionis parte, nisi quæ immediatâ experientiâ aut testimonio aliorum nititur, certitudinem, absque hujus methodi usu, obtineri posse.

APHOR. VI.

Nulla idonea adparet ratio Mathesin ambitu Philosophiæ excludendi, quod multi tamen, excepto in primis Celeberr. Doct. & Prof. Nic. WALLERIO, vel expresse satis vel tacite magis fecerunt, etiamsi non nimis arctam cæteroquin tradidisse videantur Philosophiæ definitionem.

APHOR. VII.

Non adeo magnopere miramur, eruditos, qui de arduis & abstractis argumentis Metaphysicis disputatione, de iisdem multas & longe diversas opiniones fuisse amplexos. Id autem magis mirum videtur, & humani ingenii imbecillitatem quidem, sed varietatem simul aut nescio quam miram indolem arguit, videlicet magni nominis Viros, in quibus nec subactum judicium nec veritatis amorem desidera-

derari, ulla subest suspicandi causa, in questionibus haud paucis, sententias ē diametro oppositas, summa cum fiducia pronunciarē, & suam quemlibet pro apodictice demonstratā venditare. Sic e. g. ne æternam quidem durationem successionis esse expertem, nec quantum ullum simultaneum posse in infinitum dividi, Cel. SAM. CHRIST. HOLLMANNO (vid. ejus *Metaphys. Praefat.* & alia passim loca) theorematā sunt metaphysica, Geometricis evidentia & certitudine haud inferiora; quibus plane contraria alii non defendunt modō, sed extra omnem quoque dubitationem posita esse contendunt.

APHOR. VIII.

Juxta autem notatu dignum est, quod, non obstante multiplici ingeniorum & opinionum varietate, ea tamen, quorum cognitio maxime interest humani generis, qualia imprimis sunt generalissima circa Religionem & Moralem Doctrinam principia, omnibus communia sint & alte infixā, adeo ut ad assensum iis præbendum vel invitū compellantur.

APH. IX.

APHOR. IX.

SPatii definitio, qua ordo audit simultaneorum in serie continua, a genuina & vulgari spatii idea magnopere abludit.

APHOR. X.

SUbstantiæ definitio Leibnitio-Wolfiana, quod sit ens vi agendi præditum, angusta admodum censenda est. Nec definitio Thummigii, etiam si non æque stricta, qua ens agendi potentia præditum substantia vocatur, nobis se probat.

APHOR. XI.

A Spiritibus, ne finitis quidem, alienam esse potentiam in corpora agendi, cum Revelatione tum ratione & experientiâ exploratum arbitramur.

APHOR. XII.

Quemadmodum cogitandi facultas materiæ rectissime denegatur; ita non magis intelligimus, quo pacto eadem hæc facultas, quam quo potentia extra se & in corpora operandi, substancialiis simplicibus insit.

APHOR. XIII.

Quin Anima humana motus corporis sui voluntarios, vera & propria sua actione, determinet, & vicissim mutationibus, quæ organis corporis sensoriis accidunt, adficiatur & ideas adquirat, nihil obstat videtur, quod alicujus sit momenti. Nec proinde ulla nos cogit necessitas, ut missa simplici hac persuatione, ad perplexam illam Harmoniam præstabilitam confugiamus.

APH. XIV.

APHOR. XIV.

Minus adcurate Jurisprudentia Naturalis ab Ethica sic distinguitur, quasi illa unice vel præcipue actiones hominis externas, speciatim justas, præcipiat, hæc vero rectitudinem moralem internam intendat. Est enim, ex communi consensu & ipsa vocis significatione propria, Jurisprudentia Naturalis ipsa Legum Naturalium scientia; hæ autem præcepta sunt ab hominibus observanda, quæcunque per naturam ipsam cognosci possunt. Quidquid igitur Deum velle, ut homines faciant aut omittant, ex sana ratione intelligitur, id omne ad Jus Naturæ pertinere fatendum est. Jam vero Deum internas hominum actiones ipsorum arbitrio minime reliquisse, sed has quidem imprimis, non autem externas solum, recte institui velle, atque cum serium ac sincerum sui cultum, tum generatim internam mentis probitatem atque ipsorum animi motuum rectitudinem exigere, ex perfectionum Divinarum & naturæ humanæ consideratione agnoscit utique ratio. Ergo omnia hæc, quæ diximus, officia, ambitu suo Jus Naturæ complectitur. Neque tamen eo ipso sublatum volumus omne inter Jurisprudentiam Naturalem & Ethicam discrimen; sed si quæ ponenda est, ut merito ponendam, & haud exiguum quidem, existimamus, utriusque differentia; hæc in eo consistet, ut Jus Naturæ ipsa solum officia præscribat, doceatve quid faciendum vel omittendum, seu quid moraliter bonum vel malum sit; Ethica autem, suppeditando motiva & adminicula boni exsequendi & mali vitandi, ipsam virtutum praxin & exercitium ostendar.

